

PETR NIKL

Estetická výchova jako cesta k autorovi

Učitelství estetické výchovy pro střední školy
Kamila Biedlová a Lenka Sýkorová

„Potkal dítě s duší chlapa
chlapík s duší dítěte...“

1. DEFINICE ESTETICKÉ VÝCHOVY

Estetická výchova ve školách by měla být výchovou ke vkusu, esteticku a vnímání krásy. Měla by u mladých lidí podpořit jejich kreativitu, fantazii a vzbudit zájem o umění jako takové, ať už v oblasti výtvarné, hudební, dramatické či literární. Návštěvami galerií, muzeí, divadel, koncertů, filmových klubů a knihoven by měla estetická výchova studentům přiblížit uměleckou tvorbu v celé šíři jejího spektra a zvýšit jejich kulturní gramotnost. V našem pojetí není předmět striktně rozdělen na část výtvarnou a hudební, ale jde napříč všemi výše uvedenými oblastmi a vzájemně je propojuje. Toto pojetí lze studentům snadno zprostředkovat skrze tvorbu některých všestranně nadaných umělců, mezi které patří např. Petr Nikl.

2. KONTEXT

Estetická výchova je v prvním pololetí rozdělena do čtyř velkých bloků podle jednotlivých oblastí - na hudební, výtvarný, literární a dramatický. V těchto sekcích se studenti zorientují v jednotlivých oblastech umění, získají přehled v základních pojmech a zběžně se seznámí s hlavními představiteli uměleckého světa. V rámci výuky navštíví jedno hudební a jedno divadelní představení, výstavu obrazů či fotografií a v literárním bloku představí v krátké prezentaci knihu, kterou sami přečetli. V druhém pololetí budou mít studenti možnost se zprostředkovaně seznámit s několika známými osobnostmi jednotlivých uměleckých žánrů. V návaznosti na jejich tvorbu si sami zkusí vytvořit různé formy literárních, hudebních či výtvarných děl. Ať už půjde o psaní básně nebo volného textu, vytvoření koláže či souboru fotografií na vybrané téma. Stěžejní bude práce studentů ve skupinách, kde je naším cílem rozvíjet jejich fantazii, kreativitu, schopnost tvořit a vymýšlet. Při těchto činnostech se zároveň upevňují jejich morálně volní vlastnosti – jako je vůle, vytrvalost a cílevědomost. Skupinová práce na projektech a společné tvorbě rozvíjí sociální dovednosti - jako je schopnost komunikovat, učit se toleranci a nalézat kompromisy, což posiluje nejen studenta jako jednotlivce, ale zároveň celou skupinu.

3. CÍLE LEKCE

Cílem naší výukové lekce o Petru Niklovi je seznámit studenty s tímto všestranným umělcem, který balancuje na hraně všech uměleckých oborů. Podporujeme tím naši myšlenku, že estetická výchova jako předmět by neměla být striktně rozdělena jen na oblast výtvarnou a hudební, jak tomu v současnosti většinou je, ale měla by tyto oblasti vzájemně propojovat. Estetická výchova by měla studentům rozšířit obzory v celé šíři kulturně uměleckého vzdělávání a rozvíjet jejich vlastní dovednosti. Výukový blok je rozdělen do dvou lekcí po 90 minutách a volně navazuje na předchozí části. V každé lekci se studenti věnují jiným činnostem, ale nakonec tvoří práce jeden celek a oba bloky jsou vzájemně propojené. Na příkladu tvorby Petra Nikla můžeme studentům názorně ukázat, jak tito „multifunkční“ umělci tvoří, jak je jejich práce rozmanitá a jak se pocity umělce odráží v jejich tvorbě!

Kognitivní cíle estetické výchovy v 1. ročníku:

Student by měl:

- mít znalost o tématu a schopnost ho identifikovat
- tématu rozumět a umět vyhledat potřebné informace
- být schopen se k tématu vyjádřit vlastními slovy (diskuse)
- získané znalosti aplikovat
- umět kriticky zhodnotit výkon svůj i svých spolužáků
- být schopen zapojit se do skupinové práce a podílet se na tvorbě společného díla

4. OBSAH LEKCE

1. lekce (Petr Nikl-hudebník)

1. Úvod: seznámení s obsahem hodiny (10 minut)

Na začátku seznámíme studenty s připraveným tématem. V první části hodiny si studenti poslechnou tři hudební ukázky z tvorby Petra Nikla a Lakomých Berek. Bude následovat diskuze, ve které se rozeberou texty vyslechnutých písní. Dále pracují studenti ve dvojicích, kdy na základě zadaných slov vytvoří vlastní text.

2. Poslechová část- hudební ukázky (10 minut)

Prostřednictvím tří hudebních ukázek (viz. příloha) se studenti seznámí s hudební tvorbou Petra Nikla a vokálního souboru Lakomé Barky.

3. Diskuze řízená učitelem (15 minut)

Studenti se posadí do kruhu a učitel jim rozdá texty k vyslechnutým hudebním ukázkám. Správně kladenými otázkami se učitel snaží studenty dovést k pochopení textu a jeho následné interpretaci.

Příklady otázek:

Dává text smysl jako celek?

Je nejdůležitější v textu jeho logičnost?

Klade autor důraz na rým „hadi - kadí“?

Používá autor v textu různá citoslovce a zvláštní zvuky? Jaký to má smysl?

4. Rozdělení do skupin- dvojic (10 minut)

Studenti se sami rozdělí do dvojic.

5. Skupinová práce- tvorba textu (20 minut)

Není dán minimální rozsah, jedinou podmínkou je použít všech šest slov. Slova se mohou různě časovat i skloňovat a mohou se v textu několikrát opakovat. Každá skupina si vylosuje šest libovolných slov, které použijí při tvorbě vlastní básně (textu). Na práci ve dvojici mají vyhrazeno celkem 20 minut.

6. Presentace – četba vytvořených básni (18 minut)

V závěru hodiny prezentují studenti vlastní vytvořené texty.

7. Hodnocení a shrnutí (7 minut)

Čtyři náhodně vybraní studenti zhodnotí vyslechnuté texty, případně vyberou ten pro ně nejzajímavější.

Všechny vytvořené texty budou studentům k dispozici, protože s nimi budou pracovat ještě v dalším bloku, kdy se seznámí s Petrem Niklem a jeho výtvarnou tvorbou.

2. lekce (Petr Nikl- výtvarník)

1. Úvod: seznámení s obsahem hodiny (5 minut)

Učitel seznámí studenty s obsahem hodiny. Po krátké projekci věnované výtvarné tvorbě Petra Nikla, se studenti rozdělí do skupin po čtyřech. Stěžejní částí tohoto bloku je práce ve skupinách - vytvoření ilustrace k básni formou koláže.

2. Ukázka tvorby (10 minut)

S využitím vizualizéru nebo datového projektoru seznámí učitel studenty s kresbami, malbami, grafickými listy, loutkami a ilustracemi Petra Nikla.

3. Rozdělení do skupiny (5 minut)

Studenti se rozdělí do skupin po čtyřech.

4. Projekt - vytvoření koláže (50 minut)

Studenti dostanou za úkol zpracovat formou koláže ilustraci k jedné z básní, které vytvořili v předchozí hodině. Pro inspiraci jim učitel ukáže knihy ilustrované a psané autorem.

5. Presentace a hodnocení (20 minut)

Každá skupina obhájí svou práci a bezprostředně po ní bude následovat stručné slovní hodnocení dvou nebo tří studentů. Vytvořené práce budou vystaveny ve třídě.

5. PLÁN LEKCÍ

1. LEKCE

AKTIVITA	POPIS AKTIVITY	INSTRUKCE	CÍL	POTŘEBNÝ MATERIÁL	ČASOVÝ ROZVRH
Úvod	Seznámení s obsahem hodiny	Posadte se	Motivovat studenty k práci v hodině		10 minut
Poslech	Poslech tří hudebních ukázek z tvorby Petra Nikla	Poslouchejte, vnímejte text, dělejte si stručné poznámky (zajímavé rýmy...)	Představit Petra Nikla jako hudebníka a autora nevšedních textů	Hudební nahrávky, PC nebo CD přehrávač, papíry a psací potřeby	10 minut

Diskuse	<p>Studenti si sednou společně s učitelem do kruhu a diskutují o hudebních ukázkách, které právě vyslechli. Na začátku diskuse jim učitel rozdá texty vyslechnutých nahrávek. Studenti také využívají svoje poznámky, které si napsali během poslechu a v diskusi řízené učitelem rozebírají jednotlivé písně a jejich texty.</p>	<p>Sedněte si do kruhu, rozdejte si texty, vezměte si poznámky, zamyslete se, řekněte, odpovězte...</p>	<p>Cílem této části je motivovat studenty k zamyšlení nad autorovou tvorbou – co je hlavní myšlenkou a na co autor klade důraz? Studenti se učí diskutovat na zadané téma – odpovídat na otázky, případně otázky vhodně pokládat. Studenti rozvíjí svoje komunikační dovednosti a učí se hodnotit.</p>	<p>Židle, texty písní, poznámky studentů.</p>	15 minut
---------	---	---	--	---	----------

Rozdělení do skupin	Studenti se sami rozdělí do dvojic.	Rozdělte se	Cílem je rozdělit studenty do malých pracovních skupin (dvojic), ve kterých budou společně pracovat a tvořit.		10 minut
Skupinová práce (tvorba textu)	Každá dvojice studentů si vylosuje 6 slov, která jim připravil učitel a z vybraných slov vytvoří vlastní báseň (text). Slova se mohou libovolně skloňovat a časovat a mohou se v textu opakovat. Minimální délka textu není dána, ale musí být použito všech šest vybraných slov.	Vyberte si slova, vezměte si papíry, posadte se, pracujte, přemýšlejte, tvořte...	Cílem této skupinové práce je motivovat studenty k vlastní tvorbě, přemýšlet nad zadaným tématem. Měli by se naučit spolupracovat, rozvíjet svoje vyjadřovací schopnosti, kreativně tvořit a přemýšlet.	Lístičky se slovy, papíry a psací potřeby PC nebo kopírovací zařízení.	20 minut

Prezentace	Všichni studenti se opět posadí do kruhu. Vždy jeden z dvojice studentů přečte a případně stručně okomentuje společně vytvořený text. Během prezentace všech prací si studenti dělají poznámky k vyslechnutým textům a přidělují body do tabulky, kterou jim dal učitel.	Posadte se, vezměte si lístečky se slovy a svoje texty, rozdejte si tabulky k hodnocení, přečtěte, vysvětlete, objasněte....	Cílem této části je zvládnout prezentaci a obhajobu vlastní tvorby. Studenti se zároveň učí hodnotit vlastní práci a především práci svých spolužáků. K tomu slouží hodnotící tabulka, kterou dostanou připravenou od učitele. Zde jednotlivým dvojicím přidělují body od 0 do 5 (kdy 5 je nejvyšší možná známka). Hodnot se rozsah, styl, hravost atd. Nehodnotí	Židle, vytvořené texty, psací potřeby, hodnotící tabulky.	18 minut
------------	--	--	---	---	----------

Hodnocení a shrnutí	Dva až tři náhodně vybraní studenti stručně zhodnotí a shrnou dnešní lekci. Poté učitel řekne, co se měli v tomto bloku naučit a v čem byl hlavní smysl jejich práce.	Zamyslete se, řekněte, zhodnoťte, shrňte....	Cílem této části je naučit studenty zamyslet se nad tématem, vyjádřit a obhájit svůj názor, případně ho konfrontovat s ostatními spolužáky.	Židle	7 minut
---------------------	---	--	---	-------	---------

2. LEKCE

AKTIVITA	POPIS AKTIVITY	INSTRUKCE	CÍL	POTŘEBNÝ MATERIÁL	ČASOVÝ ROZVRH
Úvod	Seznámení s obsahem hodiny	Posadte se	Motivovat studenty k práci v hodině		5 minut
Projekce – ukázka tvorby Petra Nikla	Prostřednictvím vizualizéru či datového projektoru promítne učitel studentům několik obrazů, fotografií a grafických listů Petra Nikla.	Posadte se, dívejte se, dávejte pozor, všimněte si, porovnejte...	V této části představí učitel studentům Petra Nikla jako výtvarníka, fotografa a vizuálního umělce. V rámci krátké projekce studenti nahlédnou do jeho výtvarné tvorby. Poznají ho jako malíře, grafika, fotografa a autora nevšedních loutek.	Vizualizér, datový projektor nebo PC, židle, zatemnění oken.	10 minut

Rozdělení do skupin	Studenti se sami rozdělí do skupin po čtyřech.	Rozdělte se	Cílem je rozdělit studenty do menších pracovních skupin, ve kterých budou společně pracovat a tvořit.		5 minut
Projekt – vytvoření koláže	Studenti mají za úkol vytvořit ve skupině jednu koláž jako ilustraci k vybrané básni (textu), který tvořili v předchozí lekci.	Vyberte si, rozhodněte se, vezměte si, vystříhejte, nalepte, pracujte	Cílem této lekce je, aby formou koláže studenti vytvořili ilustraci k básni. Rozvíjí tím svoji fantazii, kreativitu, schopnost komunikovat a spolupracovat. Pracují na jednom společném výtvoru ve formátu A2.	Texty básní, lepidlo, papíry, nůžky, noviny, časopisy, obrázky, fixy, pastely	50 minut

Prezentace a hodnocení (výstava)	Studenti představí učitelé a svým spolužákům ilustraci, kterou společně vytvořili a svoje práce vystaví ve třídě. Na konci lekce rozdá učitel studentům hodnotící tabulku, do které budou studenti přidělovat body podle toho, jak se jim jednotlivé ilustrace líbí. Práce nebudou označeny jmény, ale pouze čísly od 1 do 6. Vlastní ilustraci studenti nehodnotí.	Posadte se, ukažte, představte, řekněte, popište, vysvětlete, analyzujte, přemýšlejte o...	Cílem této části je představit vytvořený projekt (ilustraci), seznámit ostatní s jeho obsahem a případně vysvětlit hlavní myšlenku. Studenti se učí obhajovat svoji práci, odpovídají na otázky, reagují na podněty, komunikují s ostatními a přijímají pozitivní i negativní kritiku.	Židle, vytvořené ilustrace doplněné texty, přenosné panely a hodnotící tabulky	20 minut
----------------------------------	---	--	--	--	----------

Druhá lekce bude hodnocena následně v průběhu dalšího týdne, kdy budou práce jednotlivých skupin označeny čísly a vystaveny ve třídě. Studenti budou těmto projektům zcela anonymně přidělovat body do hodnotící tabulky, kterou jim rozdá učitel v závěru druhé lekce a kterou odevzdají do tří dnů. Body se následně sečtou a tři práce s nejvyšším počtem bodů budou příští hodinu označeny jako nejúspěšnější. Pořadí na 4. až 6. místě se uvádět nebude!

6. ZPŮSOBY HODNOCENÍ

Vzhledem k tomu, že v obou našich lekcích pracují studenti ve skupinách, zaměřujeme způsoby hodnocení právě na tuto oblast. Hodnotit skupinovou práci, může být někdy pro učitele poměrně problematické. Klasické známkování od 1 do 5 je samo o sobě v těchto předmětech dost nešťastné. My použijeme hned několik způsobů hodnocení, kdy práci studentů hodnotí učitel, jeden student hodnotí druhého a pak se hodnotí studenti navzájem, např. v rámci diskuse. Určitým kladným ohodnocením může být i skutečnost, že si někdo vybral naši báseň a doplnil ji vlastní ilustrací. Což si studenti v daném okamžiku možná neuvědomí. Důležitým momentem je i skutečnost, že výsledné práce studentů budou vystaveny a budou mít okamžitou zpětnou vazbu prostřednictvím pozitivních, či negativních reakcí svých spolužáků. Je možné využít i určitou formu bodování, kdy studenti sami přidělováním bodů (od 1 do 5 nebo od 1 do 10) hodnotí práce ostatních spolužáků, nebo vybírají tři výtvořky, které je nejvíce zaujaly. Tady už záleží i na zkušenostech a nápaditosti učitele, jak získané informace zpracuje a využije pro závěrečné hodnocení.

Ilustrace k básni

Číslo ilustrace:	Počet bodů:
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	

-proškrtnete číslo svojí práce (ilustrace), tu nehodnotíte

- přidělujete body od 1 do 5, určujete vlastně pořadí
- každý bod použijete pouze jednou
- 5 bodů je nejlepší hodnocení

Hodnoticí tabulka

Báseň

Pořadí dvojic:	Jména:	Počet bodů:
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		
6.		
7.		
8.		
9.		
10.		
11.		

- jednotlivým dvojicím přidělte body od 0 do 5 (kdy 5 je nejvyšší možná známka)
- hodnotí se rozsah, styl, hravost atd. nehodnotí se pravopisné chyby
- texty hodnotíte v pořadí, jak byly přečteny
- nehodnotíte vlastní práci

7. ZPŮSOBY UCHOVÁNÍ INFORMACÍ

- učitel předá studentům vytištěný materiál
- ve třídě studenti udělají výstavu vytvořených koláží

8. PŘÍLOHY

1. tištěný studijní materiál o Petru Niklovy (biografie, tvorba, ocenění atd.):

Petr Nikl

* 1960, absolvent Akademie výtvarných umění v Praze

- vizuální umělec, výtvarník, básník, fotograf a hudebník
- autor řady knih, např. O Rybabě a mořské duši, Záhádky, Jěľňovití, Orbis Pictus aj.

- držitel několika ocenění:

- v oblasti výtvarné: Cena Jindřicha Chalupického (1995)

- v oblasti literární: ocenění Magnesia Litera (2008) v kategorii „kniha roku“ a „kniha pro děti a mládež“

- v oblasti hudební: Zlatý anděl (2004) za alternativní hudbu

- svou výtvarnou tvorbou reprezentuje pravidelně Českou republiku v řadě zemí Evropy, ve Finsku, na Ukrajině, v Německu, v Rakousku, ve Francii, ve Španělsku aj.
- člen již zaniklé umělecké skupiny Tvrdohlaví
- spolupracuje s hudebním uskupením Lakomé Barky, s kterými natočil desku „Nebojím se smrtihlava“ a „Pesletec“
- v jeho tvorbě hrají důležitou roli zvířata a rostliny

2. hudební ukázky:

Čůrák (3:35)

<http://www.lakomebarky.cz/ukazky/nebojim-se-smrtihlava/09%20-%20Curam.mp3>

Papoušek (2:58)

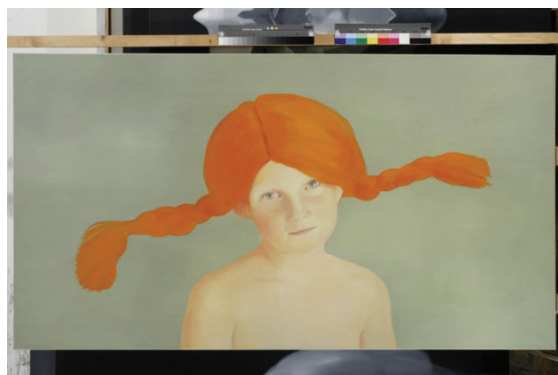
<http://www.lakomebarky.cz/ukazky/nebojim-se-smrtihlava/12%20-%20Papousek.mp3>

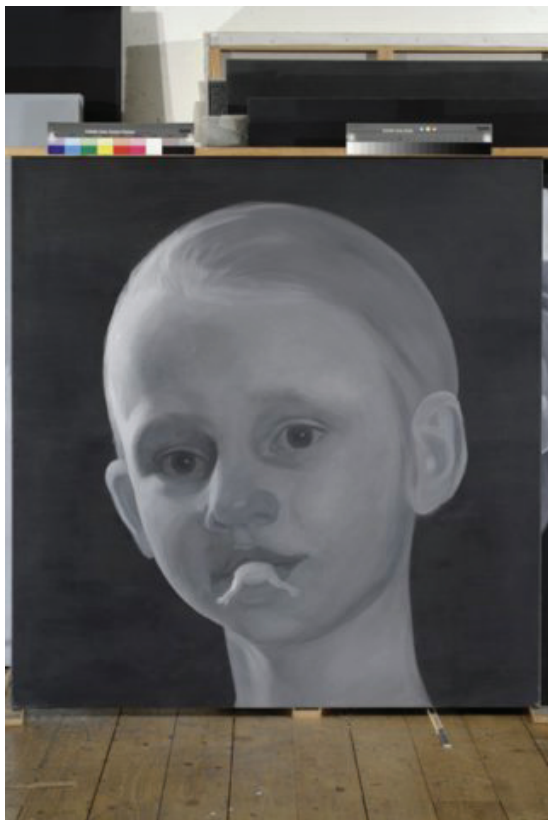
Zlatí hadi zlatě kadí (2:52)

<http://www.lakomebarky.cz/ukazky/nebojim-se-smrtihlava/02%20-%20Zlati%20hadi.mp3>

3. obrázky (ukázky maleb, loutek, grafických listů, kreseb, ilustrací, knihy, atd.):

MALBA:

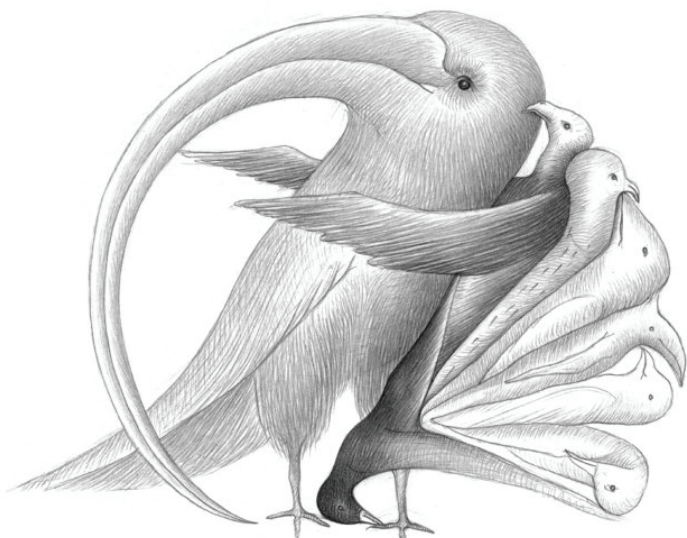
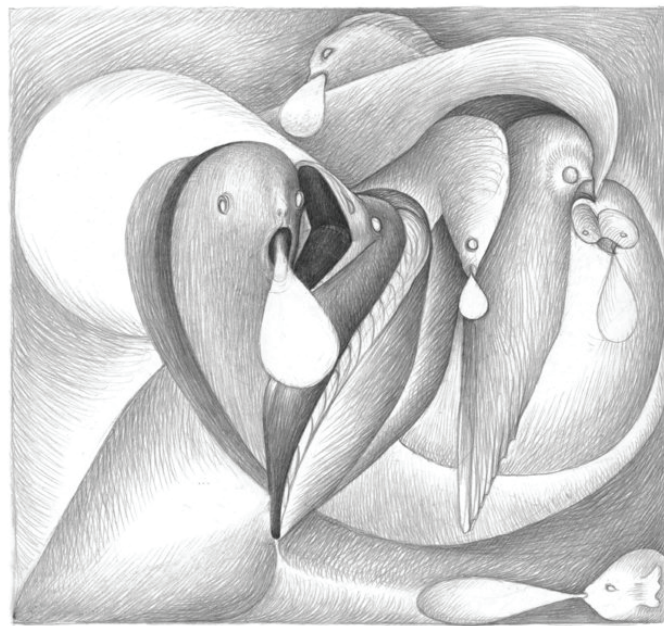
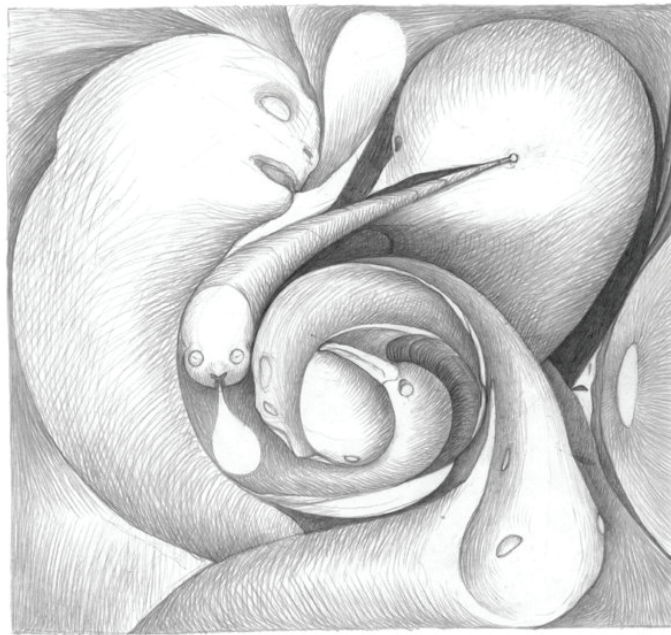

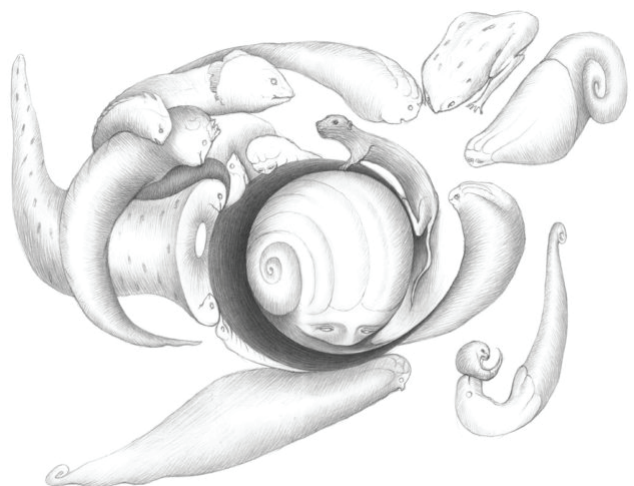
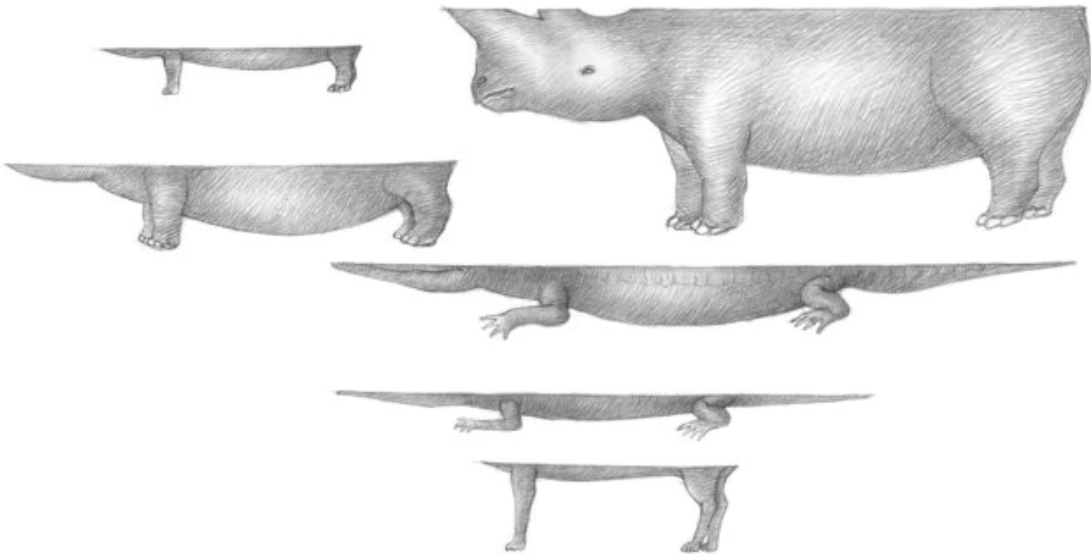
GRAFICKÉ LISTY:

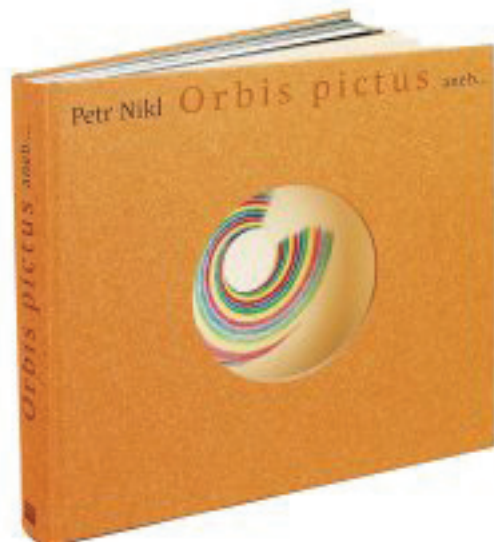
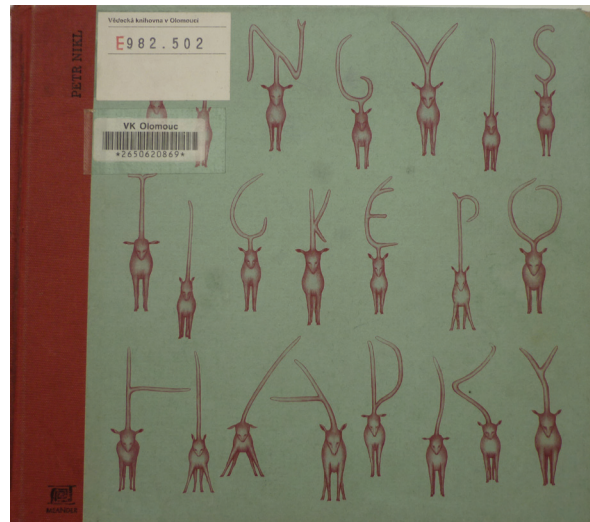
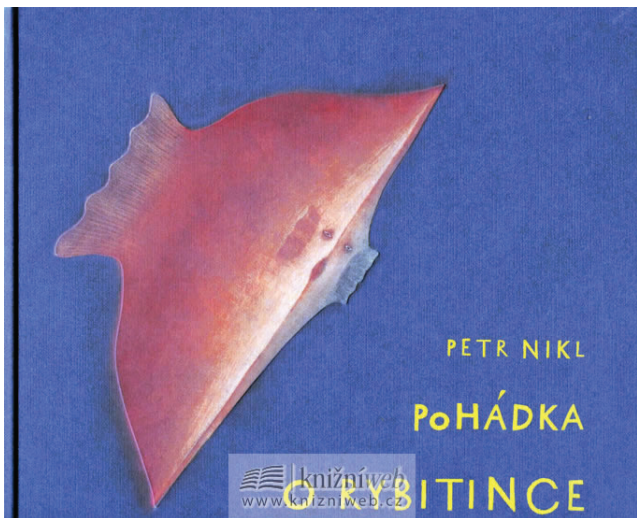
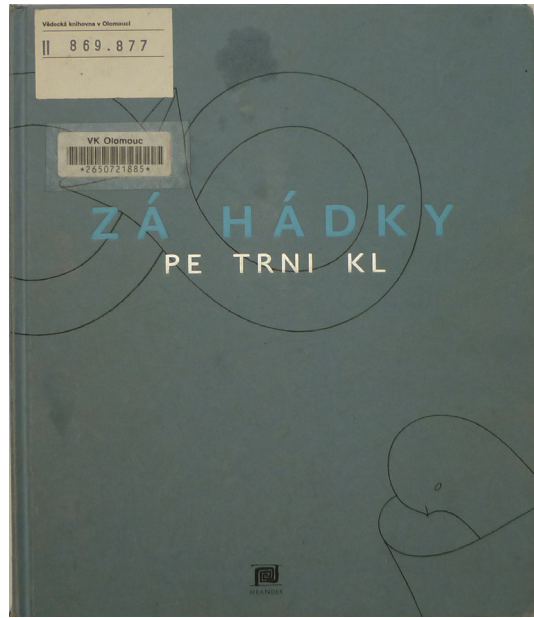
KRESBA:

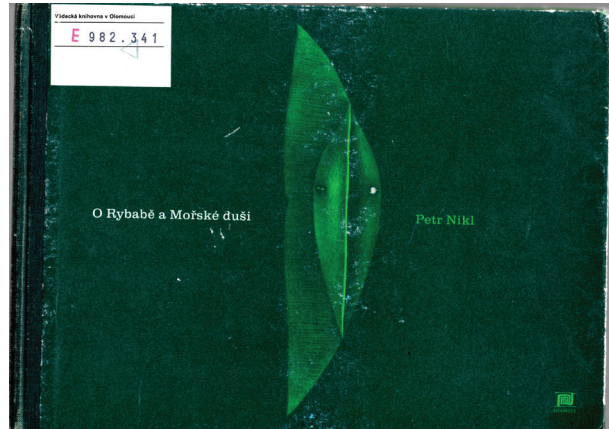
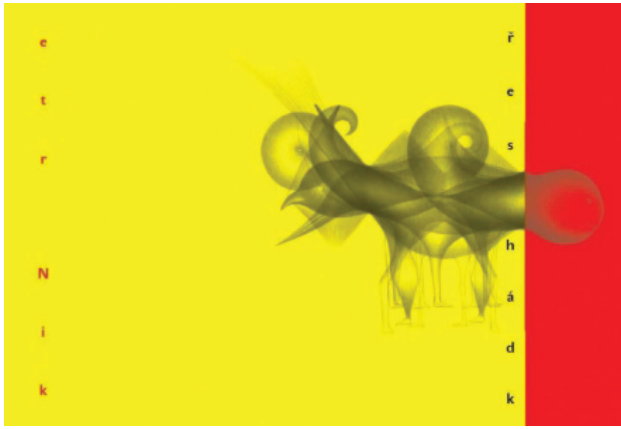

ILUSTRACE:

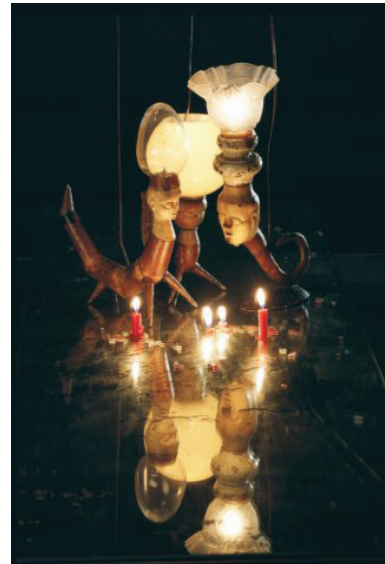

KNIHY:

LOUTKY:

5. seznam slov k tvorbě textu:

JELENI	ČEPICE	DO RÁNA	SKOČÍ	ROVNÁTKA	RYBA
PAROHY	KULATÉ	TICHÁ	SOVA	HODINY	KAPKA
PSÁT	NA KOLE	VLASY	PROSÍ	HNĚDÝ	NEŠTOVICE
STROMY	DÁMA	POLE	VÍCE	BABKY	AHA
ZELENÍ	SEDÁVÁ	ŽENA	LEZE	KAŽDÝ	SPOLU
LANĚ	SVĚTLO	TICHO	KRÁSNÝ	ZIMNÍ	POHÁDKA
LEŽÍ	PÍŠE	DOBRÝ	MAJÍ	LIDI	MĚSÍC
V LESE	KOLENA	NOČNÍ	POMÁHÁ	JÍZDA	JARO
HLAVA	HOLÁ	TRÁVA	DO VODY	NÁLADA	
BLÁZEN	S DRDOLEM	MUSÍ	ZMIZÍ	SLONI	
SEDÁVÁ	MÁVNE	PYŠNÝ	FUNÍ	DVOJČATA	
PRŠÍ	PLAVOU	KŘÍDLA	DUŠE	BRR	
ŠKVÍRA	BŘEČTAN	SMĚR	ČAS	DŮM	

4. koncepce estetické výchovy pro 1. ročník gymnázia:

Hodinová dotace: 64 hodin (2 hodiny týdně)

Ve školním vzdělávacím programu je Estetická výchova zařazena do oblasti Umění a kultura. Předmět estetické výchovy je vyučován s hodinovou dotací dvě hodiny týdně, v blocích po 90 minutách. K výuce využívají studenti odborné učebny. Učebnu hudební výchovy, kde je k dispozici kvalitní zvuková aparatura, PC a hudební nástroje - bicí souprava, klavír, kytara, flétna a učebnu výtvarné výchovy vybavenou vizualizérem, interaktivní tabulí, přenosnými panely, vitrínami a data projektorem.

I.pololetí:

„Orientace v jednotlivých oblastech umění“

1. Úvodní hodina – seznámení s obsahem

2.-9. Hudební blok

10.- 17. Výtvarný blok

18. – 25. Literární blok

26. – 32. Dramatický blok

II.pololetí:

„Umělci napříč obory“

33. Úvod do současné české tvorby

34. Petr Nikl - významná osobnost české umělecké scény

35. – 36. Petr Nikl – hudebník (poslech, diskuse, tvorba textu)

37. – 38. Petr Nikl - výtvarník (skupinová práce, projekt – koláž, prezentace)

39.- 40. Petr Nikl – performer a divadelník

41. – 47. Jakub Dvorský

48. – 55. Milan Cais

56.- 62. Iva Bittová

63. – 64. Závěrečná hodina – beseda s umělcem

9. ZDROJE

Jan Slavík: *Hodnocení v současné škole*. Praha: Portál, 1999. (str. 13 - 16 a 21 - 24)

J.Maňák, T.Janík, V. Švec: *Kurikulum v současné škole*. Brno:Paido, 2008.

Petr Nikl: *Přeshádky*. Praha: Meandr, 2010.

Petr Nikl: *Lingvistické pohádky*. Praha: Meandr, 2006.

Petr Nikl: *Zahádky*. Praha: Meandr, 2007.

Petr Nikl: *Jěľňovití*. Praha: Meander, 2008.

Petr Nikl: *Niklův Blázníček*. Praha: Meander, 2009.

Hana Kasíková: *Kooperativní učení, kooperativní škola*. Praha: Portál, 1997. (str. 40 - 41 a 90 - 91)

<http://petrnikl.cz/>

<http://www.lakomebarky.cz/>